

პორის ღარჩია

სად მდებარეობდა ბაილეთის ეკლესია?

ცნობილია, რომ ბაილეთის ეკლესია, რომელიც აიგო 1609 წელს, მნიშვნელოვანი ისტორიულ-კულტურული ძეგლი გახლდათ. მან მრავალი პირველხარისხის ცნობა შემოგვინახა გურიის, აგრეთვე, მის მთავართა, გურიელთა, შესახებ. დასმულ კითხვაზე ბუნებრივი პასუხი იქნება: — ბაილეთში, მაგრამ საკითხავია: რომელ ბაილეთში, თანამედროვე ბაილეთში?

დღევანდელი ბაილეთი, როგორც ქართული ენციკლოპედიები გვამცნევენ, სოფელია გურიაში, „*ოზურგეთის რაიონში, ნასაკირალის სერის ჩრდილოეთ კალთაზე, მდინარე სუფსის მარცხენა ნაპირას, ოზურგეთ-ლანჩხუთის საავტომობილო გზაზე, ოზურგეთიდან 9 კილომეტრზე*“¹. მე ეს და სხვა წყაროები არ მჭირდება, რადგან მეზობელი სოფლიდან, სილაურიდან, ვარ და ვიცი, ადიდებული სუფსა რომ მიწას წაიღებს და კალაპოტს ბაილეთის მხარეს გადაიტანს, სილაურის მხარეს დარჩენილი ბაილეთის ის ჩამოჭრილი მცირე ზოლიც კი უკვე ბაილეთს აღარ ეკუთვნის და სილაურისად ითვლება.

ამავე ენციკლოპედიებში აღნიშნულია: „*ბაილეთში შემორჩენილია შუა საუკუნეების ციხის ნანგრევები, აგურითა და ნატეხი ქვით ნაგები ეკლესია (1609), რომელსაც XIX საუკუნეში თლილი ქვით ამოყვანილი ახალი გუმბათი დაადგეს და მოხატეს (1827). მხატვრობა შეიცავს გურიელთა გვარის წარმომადგენელთა პორტრეტებს*“. ენციკლოპედია „საქართველოში“ ამ ეკლესიის პატარა სურათიცაა დაბეჭდილი. ამის წამკითხველი, ცხადია, იფიქრებს, ბაილეთის ეკლესია მდებარეობდა და ახლაც დგას სუფსის მარცხენა მხარეს.

ყველა თანამედროვე ბეჭდურ ნაშრომში, რომელსაც მე ვიცნობ, იგივეა ნათქვამი. ნიშანდობლივია, რომ ზუსტად, სიტყვასიტყვით ამასვე იმეორებს „საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ენციკლოპედიური ლექსიკონი“: „*ბაილეთი - სოფელი ოზურგეთის რაიონში, მდ. სუფსის მარ-*

¹ ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, 2, 1977, გვ. 156; საქართველო, ენციკლოპედია, 1, 1997, გვ. 336-337.

რც ხენა მხარეს, ოზურგეთიდან 9 კმ. სოფელში შექმნილია 1609 წელს აგებული ეკლესია, რომელსაც 1827 წ. გუმბათი დაადგეს და მოხატეს. მხატვრობა შეიცავს გურიელთა გვარის წარმომადგენელთა პორტრეტებს“. სინამდვილეში დღევანდელ ბაილეთში ასეთი და, საერთოდ, ძველი ეკლესია არ არის და არც ოდესმე არსებულა.

პირდაპირ ვიტყვი: ბაილეთის ეკლესია მდებარეობდა მდინარე სუფსის მარჯვენა მხარეს, სუფსის ჭალაში, ანუ, როგორც აქ უწოდებენ, მერეში, ახლანდელი ბაილეთიდან თითქმის ერთი კილომეტრის დაშორებით, დღევანდელი ჯუმათის ტერიტორიაზე, ჩემი სოფლის, სილაურის, საზღვრიდან რამდენიმე მეტრის დაშორებით. მისგან ჩრდილოეთით, მოპირდაპირე მხარეს, ასიოდე მეტრში, სერზე, გაშენებული იყო გურიელის სასახლე. ეს ადგილი დღეს სილაურს ეკუთვნის და მას „სასახლეს“ ეძახიან. შემორჩენილია სურთი და ბარდ-ეკლებით შემოსილი სასახლის ნარჩენები, ბოძები, ცოტა ზემოთ — გალაენის ნანგრევები. ყველაფრიდან ჩანს, ძველად ბაილეთი სუფსის მარჯვენა ტერიტორიაზეც ვრცელდებოდა. ბაილეთის ტერიტორია რომ სუფსის მარჯვენა მხარესაც გრძელდებოდა, ამას, ვფიქრობ, ალი-ფაშაზე შექმნილი ხალხური სასიმღერო ლექსიც ადასტურებს:

„ალი-ფაშამ გვიღალატა, წაგვიყვანა კვირიკეთში,
იმან ფულები აიღო, ჩვენ დაკვტია რუსის ხელში,
კაი არც მას დამართია, ჯაჭვით ჩაათრიეს გემში,
მისი ყვირილი ისმოდა სუფსის გაღმა,
ბაილეთში“.²

თუ წარმოვიდგენთ, რომ ლექსის პერსონაჟი კვირიკეთიდან გვესაუბრება, სოფელი კვირიკეთი კი ოზურგეთის ახლოს, სამხრეთ-აღმოსავლეთით, სუფსის მარცხენა მხარეს მდებარეობს, ვღებულობთ: 1877-1878 წლების რუსეთ-თურქეთის ომის დროს, როდესაც ალი-ფაშას ღალატი მოხდა, „სუფსის გაღმა ბაილეთი“ სუფსის მარჯვენა მხარეს იქნება. მაგრამ რად გვინდა საჭოჭმანო ცნობა, როდესაც უტყუარი საბუთებით მტკიცდება, რომ

² ქართული ხალხური პოეზია, XI, ისტორიული ლექსები, თბ., 1984, გვ. 124, 311.

ისტორიული ბაილეთი სუფსის მარჯვენა მხარესაც ვრცელდებოდა.

ენციკლოპედია „საქართველოში“ ბაილეთზე სტატიის წყაროდ დასახელებულია დიმიტრი ბაქრაძის 1978 წელს სანკტპეტერბურგში რუსულ ენაზე გამოცემული წიგნის „არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში (ატლასითურთ)“ არჩილ ტოტონაშვილს მიერ შესრულებული, 1987 წელს ბათუმში გამოცემული ქართული თარგმანი. ამ ნაშრომის რუკაზე გარკვევითაა აღნიშნული, რომ ბაილეთის ეკლესია მდებარეობს სუფსის მარჯვენა მხარეს. ამასვე გადმოგვცემს ავტორი ტექსტშიაც. ჯერ აღწერს ჯუმათის მონასტერს და შემდეგ ბაილეთის ეკლესიას.

დ. ბაქრაძე ამბობს, რომ ჯუმათის მონასტრიდან (მთიდან) სუფსის ჭალაში ჩამოვიდა, სადაც „ღამე გავათიე სუფსის პირას მდებარე სოფელ ბაგოში, რომელიც წინათ ჯუმათელების საზამთრო სამყოფელი იყო. მეორე დღეს, 29 სექტემბერს, შევიარე სოფელ ბაილეთში, რომელიც თავად იესე გიორგის ძე გურიელს ეკუთვნის. იესეს სახლი გორაკზე დგას ძველი ციხის ნანგრევების პირდაპირ. ხოლო ძველი ეკლესია დაბლობშია. იგი აშენებულია აგურითა და ნახეთქი ქვით. აქვს თლილი ქვის ახალი გუმბათი“³.

აქ, ისე როგორც დედანში⁴, „ბაგირი“ შეცდომითაა დასახელებული. ასეთი ტოპონიმი აქ არ არის და არც ყოფილა. ეს უბანი სოფელ ჯუმათს განეკუთვნება და „ბოგილი“ ეწოდება. მდებარეობს სუფსის მარჯვენა ნაპირას და იმ ადგილთან ახლოსაა, სადაც ბაილეთის ეკლესია იდგა.

დ. ბაქრაძე მოგვითხრობს, რომ აქედან იგი მიდის სუფსის მარცხენა მხარეს სოფელ გურიანთაში: „ბაილეთის შემდეგ მოსახილავე დამრჩა გურიის ორი ძეგლი, სახელდობრ, ციხე და ვაშნარი, რომელთაგან პირველი გურიანთად წოდებულ უბანში მდებარეობს. ორივე თავად ნაკაშიძეს ეკუთვნის. გურიანთა მდ. სუფსის მარცხენა ნაპირზე მდებარეობს, მთავორიანი ადგილია, არა აქვს ზეირიანი ვზები. მე ვავემართე სამხრეთ-აღმოსავლეთით, გადავკედი მდინარე სუფსაზე და ავედი მთაზე“⁵.

იური სიხარულიძე 1971 წელს დაბეჭდილ თავის ნაშრომში იმ უბანს, სადაც ჩვენთვის საინტერესო ეკლესია მდებარეობდა, მოიხსენიებს სახელით „პატარა ბაილეთი“ და მიუთითებს: „უწოდებენ ვალმა ბაილეთსაც“. ამ პატარა, გაღმა ბაილეთში ასახელებს ადგილებს: „გოგორკული, თეთრი ეკლესია, სასახლე (გურიელის ნასახლევი), სვანის წყარო“⁶. აქედან „სასახლე“ და „სვანის წყარო“ ახლა სილაურს ეკუთვნის, ხოლო „გოგორკული“ გზითაა გაყოფილი და აღმოსავლეთი ნაწილი სილაურისაა, დასავლეთი — ჯუმათის.

³ დასხ. არქეოლოგიური მოგზ., გვ. 225-226.

⁴ რუსულ ტექსტში, გვ. 269.

⁵ დასხ. არქეოლოგიური მოგზ., გვ. 228.

⁶ საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიის კრებული, IV, 1971, გვ. 104.

ჯუმათელებმა მითხრეს: იმ პატარა ადგილს, სადაც ეკლესიის ნანგრევებია, „ბაილეთას“ ეძახიანო. ჩემს სოფელში ბაილეთის ეკლესიის აგებაზე ასეთი ლეგენდა არსებობს: გურიელის ცოლი (ზოგის თქმით, ლეკის ქალი იო) ჩვილ ბავშვებს ჭამდა. ეს გაიგო გურიელმა, ქალი ცხენის ძუას გამოაბა და ათრეინა. სადაც ცხენმა ქალი დააგდო, ეკლესია იმ ადგილას ააშენაო.

ჩემი მოსწავლეობის დროს (საშუალო სკოლა დავამთავრე 1954 წელს) ეს ეკლესია ჯერ კიდევ ფეხზე იდგა. ირგვლივ ბარდ-ეკლები ერტყა. ამბობდნენ, მორიელები ბუდობსო და შიგ შესვლას გვიშლიდნენ. ერთხელაც გავბედე და შევედი. დამამახსოვრდა, აქა-იქ ფრესკების ნაშთები ჩანდა. ეკლესია დაანგრეეს 1958-1962 წლებში და მისი ქვები, როგორც იქვე მცხოვრებმა მამია ჩხარტიშვილმა გვითხრა, ჯუმათის საშუალო სკოლისა თუ ბოსლის მშენებლობაზე გამოიყენეს. ისიც გვითხრა: იმ დროს კოლმეურნეობის თავმჯდომარე მიშა ტაკიძე შვებულებში იმყოფებოდა და ამის გამო ძალიან გაჯავრდა, ხოლო ამ საქმის ჩამდენი ინჟინერი მალე ავარიით დაიღუპა, ტროსის მოძღვები ავტომობილის მძღოლი კი მაგრად დაავადდაო.

1959 წელს გამოვიდა წიგნი „საქართველოს სსრ კულტურის ძეგლები, აყვანილი ს ა ხ ე ლ მ წ ი ფ ო დ ა ც ვ ა ზ ე“: აქ ვკითხულობთ: „ადგილმდებარეობა: 4. სასახლე გურიელისა. 5. ეკლესია გუმბათიანი“. მეორე გრაფაშია დათარიღება. პირველისა: „გვიანი შუა საუკუნეები“, ეკლესიისა — „1609“ (გვ. 83). სასაცილო და სატირალია, რომ „გურიელის სასახლე“ ამ დროს კი არა, რამდენიმე ათეული წლის წინათ, რევოლუციის შემდეგ, უკვე იყო დანგრეული, ხოლო ბაილეთის ეკლესია იმ (1959) წლებში განადგურდა. ახლა ამ ეკლესიის ადგილას ჯაგნარით დაფარული პატარა ბორცვია დარჩენილი.

მინაწერი: 2012 წლის 26 ნოემბერს განცხადებით მივმართე საქართველოს ეროვნული მუზეუმის გენერალურ დირექტორს დავით ლორთქიფანიძეს: „ვბეჭდავ ჩემი გამოკვლევების წიგნს - „ფილოლოგიური ძიებანი“, სადაც შედის სტატია: „სად მდებარეობდა ბაილეთის ეკლესია?“ ამისთვის მჭირდება ამ ეკლესიის ფოტოსურათი. მაქვს გვიან გადაღებული და მინდა ადრინდელი, როცა ეკლესია უკეთესად გამოიყურებოდა. გთხოვთ, გამაცნოთ თქვენთან არსებული ბაილეთის ეკლესიის სურათები და აქედან ერთ-ერთი გადამაღებინოთ“.

თავის მხრივ ეროვნულ მუზეუმს, როგორც აქ მითხრეს, მიუმართავს ხელოვნების მუზეუმისათვის. მაგრამ ასეთი სურათისათვის ვერსად მიუგნიათ. ძალიან შეეჭვება, ერმაკოვსა და სხვებსაც იგი არ გადაეღოთ. აქ ვბეჭდავთ ბაილეთის ეკლესიის იმ გვიანდელ სურათს, რომელიც დაცულია „საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნულ სააგენტოში“ და, როგორც აქ მითხრეს, გადაღებულია იგორ გინგელდორფის მიერ. ამავე დაწესებულებაში არსებობს „ძეგლის პასპორტი“, რომელიც ო. ღამბაშიძეს 1953 წლის 4 აპრილს შეუდგენია. ალბათ, ეს სურათიც იმდროინდელია.